

J. DE MŪELENAERE

ROND EEN JEUGDGEDICHT VAN
RENE DE CLERCQ

Overdruk uit Biekerj 59e Jg. 1958

ROND EEN JEUGDGEDICHT VAN
RENE DE CLERCQ

Verwacht ge veel zeem en veel was in uw buiken,
Laat zeemrijke planten en bloemen ontluiken.

(Ferd. Rodenbach. 1894.)

Tussen oude papieren herkomstig van dokter Conrad de Mûelenaere ⁽¹⁾ werd het onderstaande gedicht van René De Clercq aangetroffen. Het staat eigenhandig geschreven en ondertekend op een velletje schrijfpapier. Daar de schrijver zijn jeugdwerk niet meer heeft opgenomen in zijn verzamelde gedichten, is er tegenwoordig maar weinig meer gekend over de pennevruchten uit zijn collegejaren. Dit moge de overdruk van het gedicht en de onderhavige bijdrage rechtvaardigen.

BLOEM EN BIJ.

Ik jeunde mij indien ik landman was...
Mij streelen frisch de zonnestrallen, en
De windjes als ik 's morgens buiten ben ;
En o ! 'k vergeet zoo geroen 't doodstil huis
Wanneer ik leven hoor en bladgeruisch.
Mij streelen frisch de zonnestrallen, en
De bloemkes monkren (sic) in het glinstrend groen
Lief als beminde meisjes soms het doen,
Wen 't oog, door tranen heen, op dezen lacht
Die al haar leed baart, al haar leed verzacht.
De bloemkes monkren in het glinstrend groen,
En zie : daar zijn de bijën reeds ; elk plaatst
zich, gonzend, neder wijds en zijds ; op 't laatst
Heeft ieder bloemken, menig blad, zijn bij,
En bonter wordt het weideken er bij.
En zie : daar zijn de bijën reeds ; elk plaatst
Zich ras van bloem op bloem, van geel op blauw,
Schudt vlijtig soms den perelenden dauw
Van 't glinsterende kleed, en wiegt... en wiegt...
Totdat zij hoevewaarts ten korve vliegt.
En ras van bloem op bloem, van geel op blauw
Blijstarend, schouwt mijn blik ter hofstee, waar
De boer die zijner bijën werk gewaar
Wordt, zijne pijp uitklopt, de vrouwe groet,
En vrôo met peerd en ploeg zich veldwaarts spoedt.
Blijstarend schouwt mijn blik ter hofstee, waar
Het roode dak van stal en huis en schuur
Nu vonkelt in het blijde zonnevuur...
'k Wou bloem en Bijën naast mijn tarwe en vlas.
En jeunde mij indien ik landman was.

René De Clercq.

(1) Dokter C. de Mûelenaere, geboren te Koolskamp 27 mei 1835.
overleden te Ardoole 18 juni 1920.

Toen René De Clercq studeerde aan het college te Tielt, genoten de inwonende leerlingen nog niet van veertiendaagse of wekelijkse week-ends. Gedurende de drie maanden van het eerste trimester kwam er geen enkele eigenlijke vakantiedag voor. Vele internen konden zelfs geen gebruik maken van de bestaande « congé trimestriel », die niet langer dan zes en een half uur duurde. De leerlingen werden eerst te 10.30 uur in de voormiddag losgelaten en moesten reeds te 5 uur in de namiddag terug zijn op het appel. De meesten moesten de reis naar huis te voet maken. Van liften was destijds geen sprake en het spoorwegnet was weinig uitgebreid: soms was er geen verbinding per trein of tram, soms pasten de uren niet. Bovendien oordeelden de ouders veelal dat de « ijzerweg » te veel kostte.

René De Clercq was op één na de jongste uit een gezin van 15 kinderen. Zijn vader was zeeldraaier en zijn moeder hield te Deerlijk in de Harelbekestraat een herberg⁽²⁾ en linnengoedwinkel open. Moest de jongen spaarzaam zijn of was de heimat te ver afgelegen? In ieder geval hij kon met het maandelijks « verlof » niet thuis geraken en moest noodgedwongen te Tielt blijven.

In het schooljaar 1894-95 zat hij in de derde latijnse en in de apejaren; hij jeunde zich zo erg niet meer in de kooie, vooral niet als zijn makkers voor enkele uren de vrijheid verkozen. René zong op een middel om ook weg te komen!

In Ardooië wist hij een nicht wonen. Hij had haar zelden of nooit gezien en de graad van verwantschap interesseerde hem weinig. Het was hem voldoende te weten dat zij gehuwd was met de stationchef Rooms⁽³⁾. De verbinding met Tielt was dus gemakkelijk, maar René dacht er niet aan een spoorkaartje te betalen.

Van enkele Ardooise studenten had hij vernomen dat er dit jaar een nieuwe leerling elke maand door zijn vader uit Ardooië naar het college teruggebracht werd. De nieuwe zesdeling was Robert de Mûelenaere⁽⁴⁾. René ging hem opzoeken en vroeg of er voor hem in de tilbury van papa soms een plaatsje over was. Daarop schreef hij een beleefde brief naar zijn nicht en mocht een vriendelijke uitnodiging als antwoord ontvangen.

(2) « De Valke », waar het gezin De Clercq sedert 1884 woonde. Voordien was het gezin gehuisvest in de Leegstraat, waar het sedert 1870 eveneens een herberg openhield, « Het Damberd ». Hier is het dat René op 14 nov. 1877 geboren werd.

(3) Mevrouw Rooms was een bescheiden dame en zorgzame huismoeder. Haar pince-nez gaf haar tedere gestalte een voornaam voorkomen. Haar man was een oud-onderofficier met hoogrood gezicht, die ettelijke uren van zijn dag in het koffiehuis van de Lybeers doorbracht. Hij was in alles het tegendeel van zijn intelligente eega.

(4) Robert de Mûelenaere werd op 10 jan. 1882 te Ardooië geboren. Te Tielt was hij primus van zijn klas tot aan de retorica en had zijn dorpsgenoot E. H. Verschaeve als leraar van de vijfde en de poësis. Later werd hij rechtskundig adviseur-directeur-generaal in het Ministerie van Koloniën en hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent. Hij overleed te Etterbeek op 18 oktober 1956. De meeste gegevens voor deze bijdrage werden mij door hem verstrekt.

Voortaan ging hij elke maand met de Ardooiënaars mee. De heenreis was te voet. Eens dat men buiten de huizen van Tielt was gekomen, werd de pas versneld, en vanaf « Het Hooge » (heuvel, gehucht en herberg) zette men het op een drafje tot bij Pittem. De groep arriveerde te Ardooië op de Bergmolen als de klokken in het dorp noene luidden. Een kwartier later bereikte men de kerk. René moest dan nog één km verder lopen tot aan het station. Daar wachtte hem telkens een goed onthaal en een noenmaal met zijn lievelingsgerechten, een groot glas wijn, een ferme sigaar en een fijn kopje koffie... vertelde hij. Om drie uur was hij reeds terug bij dokter de Mûelenaere, een half uur vóór tijd « uit vrees de tilbury te missen ». Dan wandelde hij in de grote tuin, bezocht de serres, bleef wat dralen bij de biehalle en ging daarna een kopje koffie drinken voordat de terugtocht aanving. Om 3.30 h. spande de knecht in en de dokter voerde de studentjes tot aan « het Hooge », een halfuurtje van het college.

Aldus leerde René De Clercq dokter de Mûelenaere kennen. De dokter leerde de jonge dichter kennen en sprak graag met hem over Deerlijk en de fabeldichter Pieter-Jan Renier (1795-1859), in wiens kostschool hij gestudeerd had. René werd zelfs een welkome gast, die ook onder de vakantie en later tijdens zijn hogeschooljaren geregeld naar Ardooië kwam. Hij was erkentelijk om de genegenheid die hij er ondervond en wilde zijn dankbaarheid vertolken. Hoe kon hij dat beter dan met een gedicht.

In enkele losse nota's, een voorbereiding op een voordracht vermoedelijk voor de Arnold Van Gheluwering, herdenkt de dokter P. J. Renier⁽⁵⁾. De voordracht droeg de titel « De eerste Stap » en ontwikkelde de gedachte dat ieder zijn natuurlijke gaven door oefening moet ontwikkelen. De stelling wordt door vier voorbeelden toegelicht, waarvan Renier laatst behandeld werd.

« Ik zal u nog spreken en dat uit dankbaarheid aan mijnen eersten leeraar in de Vlaamsche taal. Ik bedied P. J. Renier, bestierder der Kostschool van Deerlijk — voorzeker een der beste onderwijsgestichten der 2 Vlaanderen... Zo hij het dicht of rijmt in zijn Vaderlijke uitboezeming gedrukt te Kortrijk in 1858... Hoe is deze zoo ver gerocht in vermaardheid anders dan door werken en zwoegen? — Hij de zoon van zijn eigen zweet. — In dien tijd noch bestonden slechts deerlijke spraakkonsten en, in de Vlaamsche letterkunde, maar luttel goede boeken... en 't was op aanvraag van Burggraaf de Croeser de Berges, hoofdinspecteur van het lager onderwijs in Westvlaanderen dat hij eene kortbondige goede spraakkonst deed drukken — en fabels en mengeldichten ten

(5) Ook Hugo Verriest zal de grootste lof over de fabeldichter Renier uitspreken (« Beschaafd Westvlaanderen in Verslagen en Med. Kon. Vl. Academie 1921, p. 178). — Over Renier zie ook Biekorf 1954, 169-176.

dienste zijner talrijke leerlingen. Ik zal er een staalke van lezen en gij zult zien, dat Mr Guido Gezelle, van hem niet zal moeten zeggen :

en durft gij mij van dichten spreken,
die nimmer zijt in staat
twee reken
te rijmen dat het gaat... »

Op de vierde was René — naar het getuigenis van E. H. Arthur Bouckaert — reeds beginnen verzen te maken. Het was geen uitzonderling te Tielt dat de leerlingen vóór de dichtersklasse in de duik beproefden of de Muse hun zou genadig zijn. De liefde voor de schone letteren bezielde de jeugd: het was nog de tijd dat E. H. De Berdt ⁽⁶⁾ zijn meeslepende invloed uitoefende op alle studenten van het college. Vooral Gezelle en Rodenbach (later Delfien Van Haute) werden verslonden en nagedicht. René liep toen nog hoog op met de Heer ende Meester en zal later zijn doctoraatsthesis over hem maken. Toch moet hij ook reeds de Tachtigers gekend hebben.

Wat hij zelf rijmde, liet hij graag door zijn klasgenoten bewonderen en in de poëzisklas behaalde hij in de edele dichtkunst 20 punten op 20, iets wat — naar men vertelde — vroeger nooit gebeurd was. Reeds vóór de poësis werd hij door zijn medemakkers als de dichter aangezien. Hugo Verriest, zijn dorpsgenoot, had hem aangemoedigd en zelfs op één rij vernoemd met Vondel en Goethe ⁽⁷⁾.

De groeiende populariteit die hij op het college genoot, maakte hem weldra ijdel en opstandig. De opstandigheid stak hem van jongsaf in het bloed; in zijn klas was hij altijd een haantje-vooruit geweest en graag spotte hij met zijn oversten ⁽⁸⁾. Omwille van zijn weerbarstig karakter en ter gelegenheid « van een rijmpje dat voor een bespotting van een leraar werd gehouden », werd hij als student op de retórica doorgezonden. René ging van Tielt naar Kortrijk, waar hij opnieuw zijn kwade streken uithaalde.

(6) Over E. H. Jules De Berdt als leraar te Tielt leze men de ontroerende herinneringen van Prof. Gaston Colle in *Les Eternels*, p. 308-311.

(7) J. J. Wijnstroom. René De Clercq p. 29. — Hugo Verriest zal op 25 aug. 1903 te Ingooigem zijn huwelijk met Marie Delmotte inzegenen.

(8) Dichters vinden soms de juiste metafoor om mensen en zaken te typeren. Het zal wel geen wonder zijn dat vele leraren te Tielt door René « herdoopt » werden en voor de rest van hun college-apostolaat bij hun nieuwe doopnaam genoemd werden. Bij het laatste optreden van de anabaptist kreeg aldus E. H. Huys, leraar van de retórica, zijn definitieve naam « den haze ». Totdantoe droeg de leraar als bijnaam « Staes ». Toen de man eens liet ontvallen dat hij geen hart had voor een bepaalde categorie van studenten, fluisterde René halfuid in klas: « O dien haze, een haze heeft ook geen herte ». Sedertdien raakte de naam « Staes » in onbruik.

In 1894, het jaar dat René kennis maakte met de familie de Mûelenaere, werd het handschrift van de dokter « Flore Mellifère » bekroond « à l'Exposition Universelle d'Anvers ». Dit manuscript verscheen eerst in 1897, volledig omgewerkt en aangevuld, in boekvorm.

Over de studiën en werkzaamheden van de dokter in deze jaren zullen we in een volgende bijdrage verder uitweiden. Alleen is hier van belang te weten dat René, bij zijn maandelijks bezoeken, onder invloed van de dokter een geestdriftige belangstelling kreeg voor de studie der planten en voor het wonderleven in de bijenhalle. Het is dan niet te verwonderen dat die nieuwe liefde de jeugdige dichter inspireerde tot het schrijven van het gedicht « Bloem en Bij », waarvan de vererende opdracht aan de dokter voor de student een plaats in de tilbury waarborgde.

Het eerste vers :

Ik jeunde mij indien ik landman was ⁽⁹⁾

is best in verband te brengen met de ondertitel die reeds in het manuscript van « Flore Mellifère » voorkomt :

« O fortunatos nimium sua si bona norint
Agricolae. (Virgile). »

Het handschrift van het gedicht is niet gedateerd. Naar het getuigenis van hr. Robert de Mûelenaere is het zeker uit de Tieltsse tijd van R. De Clercq en vermoedelijk nog uit het schooljaar 1894-95.

Het is niet onwaarschijnlijk dat de tekst opgenomen werd in « Gedichten », het eerste bundeltje dat de schrijver in 1896 liet verschijnen, nog voordat hij naar de Universiteit van Gent trok. Dit jeugdwerk werd nooit herdrukt: men had het de schrijver ten kwade geduid dat hij die onrijpe pennevruchten aan de openbaarheid had prijsgegeven. Aldus is het boekje thans moeilijk te vinden. We hebben het tot nogtoe vruchteloos gezocht in de bibliotheken van Brugge, Kortrijk, Brussel en Antwerpen. Misschien is het nog in het bezit van een of ander lezer van Biekorf?

J. DE MÛELENAERE.

(9) Toen René als student in de geneeskunde, na zijn eerste lustig jaar, met een buis naar Deerlijk terugkeerde, heeft hij zich die vrome wens wel herinnerd en de gelukkige boeren benijd omdat ze geen Latijnse namen van hun gewassen moeten onthouden om een vruchtbaar jaar te hebben. Want over die mislukking vertelde hij te Ardooie dat hij op het examen het slachtoffer was geworden van een momenteel geheugenverlies en nog wel voor zijn lievelingsvak de plantenkunde. Oververmoeid door het te vele « blokken » van de laatste dagen, had hij zich de Latijnse benaming van een hem voorgelegde bloem niet meer kunnen herinneren. De prof had hem enkel twee minuten gegund om na te denken, maar de naam kwam hem eerst later te binnen... Als het maar waar is...